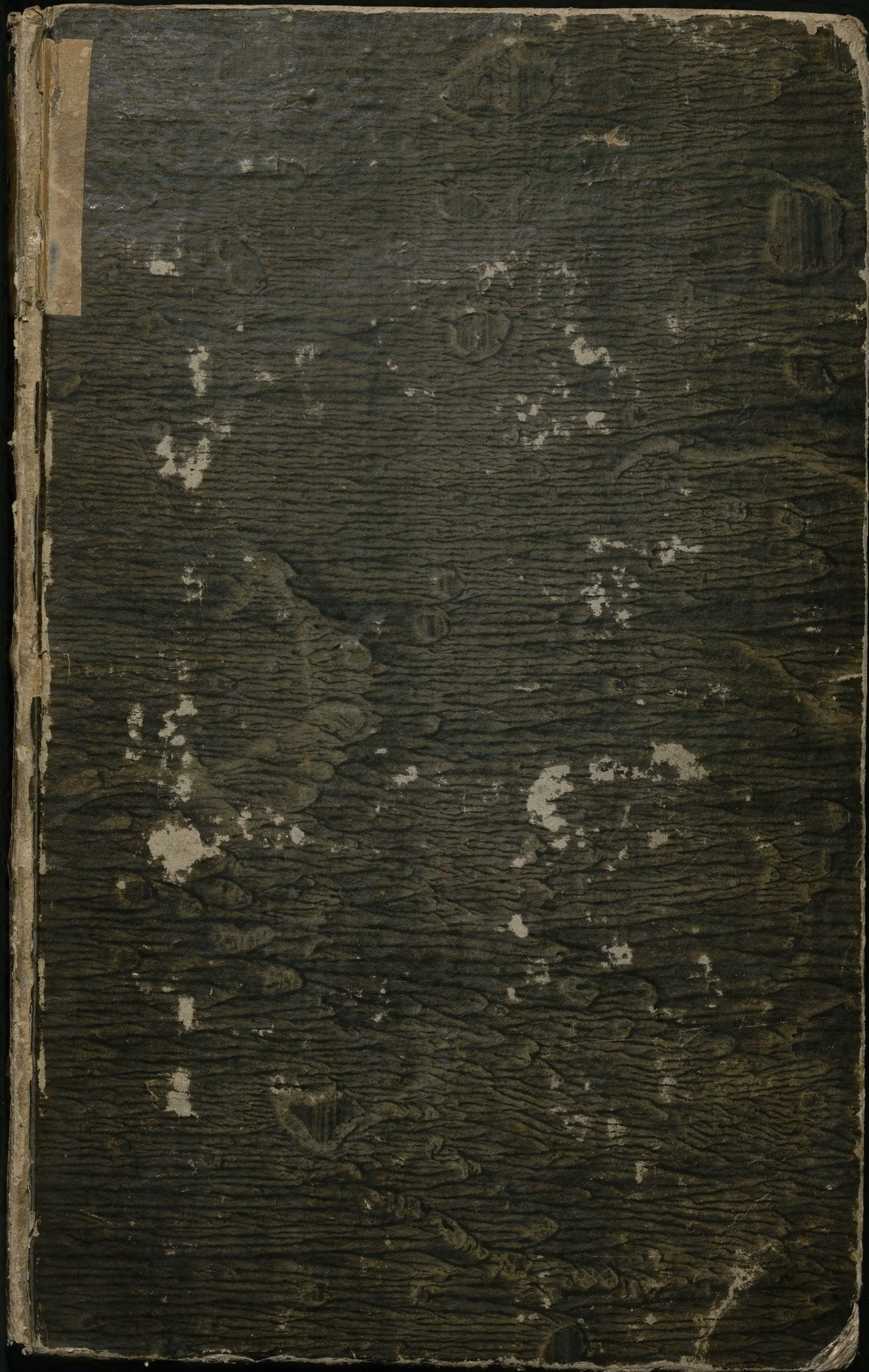

V
B
J
C
8957

G Ł O S

JASNIE WIELMOZNEGO Jmci PANA

BZOWSKIEGO,

SKARBNIKA Y POSŁA WOIEWODZTWA KRAKOWSKIEGO,

Na Sessyi Seymowey Dnia 25. Miesiąca Października R. 1786. w Izbie Senatorskiey.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE NASZ MIŁOSCIWY!

PRZESWIETNE ZGROMADZONE STANY.

JEZELI pełnić obowiązki, iest nie tylko szczęśliwości Ludzkiey, ale też i Prawa przyrodzonego zasadą, ieżeli dogadzać urzędowania przepisom iest rządu Cywilnego twierdzą; tedy dobrego Obywatela niedosyć zdałoby się czynić zamiaru; gdybym Waszey Krolewskiey Mości, i Prześwietnym Stanom tego niedoniosł, czego po mnie cnota, sprawiedliwość, i powinność wymaga U. silną uiścić się iest moią chęcią, lecz dwa obowiązki do uskutecznienia podane, a w mowieniu wybior zaczęcia zastanawiaiące moią rozwiązuią uwagę. Pierwszemu początkowa dogodzić zaleca władza, ktora do poznieyszego stała się użytkiem; cisną się przeto z ust i miłego nakazu Instrukcyi do wyznania W. K. Mci Imieniem Woiewodztwa moiego te wyrazy, ktore głębokiego respektu, nieskazitelney wierności, pełney ku skinieniom JEGO gorliwości są wzorem i usiłowaniem. Jest rzeczą słuszną i przynależytą wielbić Dzieła swych Dobroczyńcow; lecz Krolu Miłościwy, gdy czynności iasność, w całey Polskiego Panowania rozległości, lud Twoy Berłu podany uwielbia i ogłasza, nie będę w partykularności czynił powtarzania, raczey przystąpię do drugiego włożonego na mnie obowiązku; gdzie z wiernego doniesienia, przez poprawę i ulepszenie, nowa dla Ciebie chwała i spraw Twoich uszanowanie powiększone i wysławione zostanie. Deputowany będąc do Kommissyi Skarbu W. Xtwa Litewskiego, chociażbym nieudolności moiey znaydował przeszkody, maiąc iednak w gronie tak światłych Mężow, a wysoką Radą i przykładną dla Oyczyzny miłością, na czele zaszczyconego Prezesa, łatwo w porządku postępowania mogłem bydź oświecony. Niedosyć ieszcze Miłościwy Panie, tam gdzie na Dobro Kraiowe baczność, gdzie skład dochodow, a użytku przeznaczenie, Swego, Krewnych, i Przyiacioł maiątku własność, do pilnego strzeżenia pobudza i inte-

resmie, włożono na Nas Swiętey zachowanie przysięgi. Z tych miar Nayiaśnieyszy Panie i Prześwietne Stany, wchodziliśmy ściśle we wszelkię Percept, Expens czynności i Administracyą Skarbu Wielkiego Xięztwa Litewskiego, nic nieodusczaiąc coby w powierzonym Nam dziele uczynić przynależało. Zapewni ułożony od Kollegi mego J. W. Gostyńskiego Protokuł roztrząsania Naszego pilność. Ja przydać tylko muszę, iż kombinuiąc perceptę dwoch letną z przeznaczoną expensą w zł: 210961. wydatek, dochod przechodzi, a lubo na zbiegłe dwa Roki z Dobr J. W. Tyzenhauza zatradowanych, odzyskane summy dopełniły wypłacenia należytości, zaradzić iednak Prowincya W. Xięztwa Litewskiego zechce, aby powiększenie dochodow Skarbowych dla Jey Dobra i zabespieczenia expens Prawem przeznaczonych ustanowione zostało. Nie przeczę bynaymniey, iż Skarb W. Xięztwa Litewskiego, maiąc tak doskonałego, przezornego, i Ekonomii świadomego pierwszego Rządcę, nie tylko do zupełney, rzeczy z porządku wyszłe regularności powroci; ale też i Aukcyą dochodow zusilną pilnością przemyśliwać starać się będzie. Cieszyć się atoli nadzieią przystoi, a o skutecznych sposobach myśleć należy. Zastanawia może Prowincyą W. Xięztwa Litewskiego, iż w Skarbie Koronnym nie małe Percept okazuią się Remanenta, lecz niech przystąpi do istotnego rzeczy poznania, a uzna, iż Korona znacznieysze w swych Rodzaiach podeymuie pobory; lubo w prawdzie Prowincya W. Xięztwa Litewskiego dwoma tylko rożni się podatkami, lecz zamiana onych, i porownanie pewne pomnoży i wniesie do Skarbu pożytki. Czyliż bowiem podatek Młynowego znaczne czyni dochody? oto Summę złł: 63732. obaczmy iak szczupłą i nie wielką Czynsz Magdeburski przynosi Importatę? bo tylko Summę Złł: 63374. gro: 25. Ta proweniencya raczey Miasteczkom powrocona dla Ich wewnętrznego porządku i utrzymania bydźby powinna. Dwa rodzaie wprawdzie dochodow, lecz mało Skarb wspomagaiące. Przyiąćby Prowincyi Wielkiego Xięztwa Litewskiego stosownie do Korony papier stęplowany przyzwoitością było; z tego bowiem dochod iak rostropnie wymyślony, tak nic słusznieyszego, że maiętnieyszy i bogatszy tę podeymuie opłatę. Przyiąćby ieszcze mogła dla pomnożenia dochodow Loteryą Genueńską, podatek od wolney dependuiący chęci, do ktorey nikt nie należy składki, tylko ten, ktory niezliczone ma sposoby utracania swoich pieniędzy.

Powiedziawszy co się tyczy powiększenia percept Skarbu Wielkiego Xięztwa Litewskiego, postępuię teraz do Bilansu Handlu tey Prowincyi. Lecz wiem Prześwietne Stany, gdy Was o przewadze Handlu zagranicznego uwiadomię, zatrwożę pewnie umysły Wasze, zażalę i Twoie Nayiaśnieyszy Panie Serce: gdy powiem: że wprowadzone Zagraniczne nad wyszłe Kraiowe Produkta Summą Złł: 2017129. przenoszą. Boleiesz Nayiaśnieyszy Panie zapatruiąc się na rzeczywiste bogactw Kraiowych zmnieyszenie, a na zbliżaiące się sporym krokiem nadchodzące ubostwo; lecz My na przygotowane nieszczę-

ście żalić się nie możemy, gdzie Nas własna i zezwalaiąca prowadzi każdego wola. Sami, iesteśmy zaguby bogactw Kraiowych sprawcami, Sami wielkości Oyczyzny de upadku dopomożycielami. Zbytki Kraiowe są nayistotnieyszym przeświadczenia widokiem, a przesąd Manufaktur zagranicznych nad własne ludności, i przemysłu Kraiowego zakłada tamę. Wołamy powszechnie, gdzie oboiętność Prawa idąca za przeświadczeniem czyni umaczenie, a tam gdzie iego pewna iasność widocznie ze szkodą Narodu zgwałcona, przestępstwa nieuznaiemy. Sprawuiąż w Nas *Legis sumptuariæ* zachowania przepisy? Czci prawda, wielu to pomyślne Prawo; lecz niektorzy bezwzględni w ubiorach swoich i Ludzi służących niepokazuią onego dopełnienia, wydaiąc się na tę powszechną opinią, iż albo Prawa nieznaiomość, lub onego wzgardę okazać żądaią. Nayiaśnieyszy Panie! niezabieży się zbytkom i mdłe zostanie Prawo, ieżeli szczegolney do zachowania Jego, nieobrociemy baczności. Podam ia w czasie przyzwoitym Proiekt, ktory za cel straż tey mieć będzie ustawy. A gdy poskromione zostaną zbytki, handel wewnętrzny i zewnętrzny, przykładem Państw Bogatych podniesiony, nie mylne dla Nas zciągnie korzyści. Lecz niedosyć na tym, Nayiaśnieyszy Panie, uważyć należy, iakie do pomnożenia bogactw ma Handel ogniwa? O to nie inne, iak Przemysł. Nigdy ten dostatecznie zachęcony bydź nie może: Jeśli Kommissyom Oboyga Narodow niezlecemy, aby Lustratorow po Fabrykach Kraiowych porozsyławszy one przeyrzeli, i czyli dla Kraiu wygodne i dostarczaiące, osądzili, a w takowym razie zapobiegaiąc przywozu podobnym Manufakturom, iezli nie zupełnego zakazu, tedy wysokiego cła podwyższeniem, zabronić i ustanowić powinne będą. Nie będzie Nayiaśnieyszy Panie, naruszeniem żadnego Handlownego Traktatu, idzmy tylko torem Sąsiadow Naszych, niepostanawiaymy większey iak Oni, od cudzych Produktow na cłach opłaty, referuymy się wspolnie do czynionych dla Nas od Nich wzaiemności, inaczey Nayiaśnieyszy Panie, ani doskonalenie rękodzieł, ani Handel Nasz wzrostu, ani bogactw powiększenie, ani Kraiowey potęgi okazałość, nietylko uskutecznić się, lecz i nastąpić niemoże. W tak pomyślney dla Oyczyzny materyi, dłużeybym rozciągnął Mowę moią, lecz gdy czas i mieysce wstrzymuie zapęd Głosu moiego, odłożę przeto do Swiątyni Praw stanowienia chęci moich zamiar. Tu tylko wspomnieć musiałem iako Delegowany do Examinu Skarbu Wiel: Xięztwa Litewskiego o stanie Jego dzisieyszym, o ulepszeniu Jego dochodow, o Jego baczności, ktorąby dla zciągnienia pomyślności Kraiowey nadaną mieć mogł. Dopełniłem zatym zlecenia danego, w czym mi tylko poięmność i wiadomość moia rzeczy dochodzić i wyiaśniać usposobiła. Opuścić ieszcze nie mogę, gdy dogodzić woli Wspoł-Braci Woiewodztwa moiego, iak winien iestem, tak pozwol W. K. Mość zachować Ich nakazy.

Nayiaśnieyszy Panie, osadzać w Radzie Ludzi nieskazitelney cnoty, Miłości Oyczyzny wyborem przymiotow, doskonałością zdania utalentowanych iest

A 2

188

cechą Monarchy, Dobra Kraiu i ſławy ſwoiey ſzukaiącego. Daleś W. K. Mość widoczny tego dowod, kiedy z Urzędu Podkomorſtwa Woiewodztwa Naſzego, do naypierwſzego Krzeſła Woiewodztwa Sieradzkiego, J. W. Walewſkiego wynieść raczyłeś. Sprawiłeś w prawdzie W. K. Mość żal w Obywatelſkich moiego Woiewodztwa umyſłach, odciągaiąc Urzędem tego od Nas Męża, ktory iak ukochany i poważany ſłuſznie był od Nas, tak Serc Naſzych powolność w Jego zakładaliśmy zaufaniu; kiedy atoli ſprawiedliwość W. K. Mości zaſługi Jego uwieńczyć raczyła, zna Woiewodztwo powinność przez uſta Naſze, oświadczyć W. K. Mości nayglębſze podziękowanie, z zupełną zoſtaiąc nadzieią, iż iak z nieporuſzoną ieſt dla Tronu ſtałością, tak nawykłey i dla Woiewodztwa nieubliży przychylności.

Niedopełniłem zupełnie nadanego zlecenia; niezbaczaiąc za tym z proſtey kolei ſtoſownie do Inſtrukcyi, oddaie Woiewodztwo Krakowſkie godnego ſwego Męża, hazardem zdrowia i maiątku, wysłużonego J. W. Jmci Pana Łętowſkiego Stolnika Krakowſkiego dobroczynney W. K. Mci pamięci. Przeciągnąłem mowienia moiego oſnowę; lecz trudno tam ſkrocić, gdzie obſzerne zachodzą obowiązki. Czuie Narod, iak pożyteczne założenie zbożnych ieſt Magazynow, a wynoſi W. K. Mości troſkliwość, uchylaiąc go od tey klęſki, ktorą głod nie mnieyſzą iak Powietrze i Woyna ſprawuie. Lecz nieſkończyłbym dziś, choć w ſzczupłym mym poięciu wyſławiać W. K. Mości znakomite czyny, wielbić nieprzełamaną Jego Dobroć, ktorey ani całość życia, ani własny intereſs przeſtoczyć niezdołał, widocznie okazałeś światu. Daleś świeży i na dniu wczorayſzym, pełney czułości, ku iedności ſerc, i miłości Dobra, aż do zadumienia Narodowi przykład. Przeſtaię na tym wyznaiąc w krotkości, że winna ieſt Polſka nadać mu nazwiſko, nie Wielkiego; bo to przyznanie będąc zwyczayne, od Oſob częściey nienawiści podległych używane było, lecz mianować Go Naylepſzym; a ten tytuł w przeciągu tylu wiekow, procz Traiana od nikogo noſzony nie był. Drugi przeto w porządku tego ſtanieſz W. K. Mość Imienia, ktore iak rzadkie, tak Jemu przynależyte. Niema iuż nadto chwały godnieyſzego. Nie ma innego nad to zaświadczenia. *Nec videri poteſt Optimus, niſi qui eſt omnibus in ſua laude præſtantior,*

---

w Starym Mieście pod Nrem 58.

w Drukarni PIOTRA DUFOUR, Konſyliarza Nadwornego J. K. MCI Dyrektora Drukarni Prześwietney Szkoły Rycerſkiey, Uprzywileiowanego na *Awiſki* czyli *Donieſienia Tygodniowe.*

